

FESTIVAL DE TORROELLA DE MONTGRÍ

DEL 19 DE JULIOL AL 27 D'AGOST
www.festivaldetorroella.cat

Diumenge, 18 d'agost de 2013
22h - Auditori Espai Ter

L'EUROPA MUSICAL, 1500-1700

JORDI SAVALL i HESPÈRION XXI

PROGRAMA

L'EUROPA MUSICAL

1500-1700

Dances italianes del Renaixement venecià

Anònim Pavana del Re
Galliarda la Traditora
El Todescho
Saltarello

Consort Music a l'Anglaterra Elisabetana

John Dowland Lacrimae Pavan
John Dowland The King of Denmark Galliard
John Gibbons In Nomine a 4
William Brade Ein Schottisch Tanz

Dances i Variacions d'Espanya

Luys del Milà Pavana & Gallarda
Antonio de Cabezón Diferencias sobre la Dama le demanda
Diego Ortiz Romanesca & Passamezzo moderno
Anònim (improvisació) Canarios

* * *

Músiques pel Rei Lluís XIII

Anònim (Philidor) Pavane de la petite Guaire & Gaillarde
Sarabanda a l'Italien
Courante de la Reine d'Angleterre
Bourée d'Avignonez

Músiques d'Alemanya

Samuel Scheidt Paduan V
Courant Dolorosa IX
Galliard Battaglia XXI

Músiques de l'Europa Barroca

Joan Cabanilles Corrente Italiana
Henry Purcell Fantasia XII
Guillaume Du Manoir Libertas
Antonio Valente Gallarda Napolitana

INTÈRPRETS

Jordi Savall, viola de gamba soprano
Philippe Pierlot, viola de gamba contralt
Sergi Casademunt, viola de gamba tenor
Lorenz Duftschmid, viola de gamba baixa
Xavier Puertas, violone
Enrique Solinis, llaüt & guitarra
Pedro Estevan, percussió

Direcció: Jordi Savall

Amb el suport del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i el "Programa Cultura" de la Unió europea

Dos segles d'esplendor de la viola de gamba

Quan a finals del segle XIX el fabricant d'instruments, concertista i musicògraf Arnold Dolmetsch (Le Mans, França, 1858 – Londres, Regne Unit, 1940) va començar a fabricar i a tocar en públic violes de gamba ja feia un segle que havia mort el darrer violista i no quedava ningú que recordés l'existència d'aquest instrument. El seu declivi havia començat al llarg de la primera meitat del segle XVIII i el passaport a l'oblit li va arribar quan, a finals d'aquell segle, la celebració de concerts ja s'havia convertit en una activitat econòmica que demanava cada vegada sales més grans i major volum sonor dels instruments. Les violes de gamba que havien estat construïdes cercant la suavitat i la dolçor del seu so van ser derrotades per la potència del violí i el violoncel. Quedaven enrere dos segles d'esplendor d'una família d'instruments que va recórrer amb èxit i brillantor les principals corts europees, un període que Jordi Savall repassa en aquest viatge per l'Europa musical entre 1500 i 1700.

Hom creu que les violes de gamba van néixer a llarg de la segona meitat del segle XV al Regne de València com una evolució de les violes de mà, instruments de corda polsada. Aquest nou instrument es tocava amb un arquet i recolzat sobre la falda o subjecte entre les cames, a la manera d'instruments d'origen àrab com el *rebab*. És just a València, a l'ermita de Sant Fèlix de Xàtiva, on trobem la primera iconografia, el retaule *La Verge i el Nen* (c.1475), on apareix un d'aquests nous instruments. El 1493 ja hi havia violistes espanyols a Roma (portats pel Papa Roderic Borja per tocar a les celebracions religioses) i a Màntua, segons les cròniques de Bernardo Próspero, canceller de la cort de Ferrara. L'instrument no va trigar a escampar-se pels territoris que formaven part de la corona de Castella i Aragó i a Itàlia va adquirir fama ràpidament i va ser molt apreciat per la noblesa.

És just a la península Itàlica on la viola coneix la seva primera gran època d'esplendor i on comença el nostre viatge musical amb quatre danses del Renaixement venecià d'autor anònim. La fama i el virtuosisme del violistes italians era coneguda a les corts d'Europa. Un d'ells, Alfonso Ferrabosco, va arribar a ser músic, i molt apreciat, d'Isabel I d'Anglaterra. Ell i altres virtuosos italians de la viola viatgers van fer possible que a principis del segle XVII i fins el 1680 l'hegemonia de la viola passés d'Itàlia a Anglaterra. Diu Ramón Andrés en el seu *Diccionario de Instrumentos Musicales* (Península, 2001) que a Anglaterra «la tècnica de la viola de gamba i la seva producció musical van arribar a cotes tan altes que només alguns mestres de la posterior escola francesa van poder superar-ho». A Anglaterra es va desenvolupar una rica tradició al voltant dels *consort*, conjunts d'instruments sovint integrats exclusivament per violes de mides i tessitures diferents o combinats amb altres instruments amb els quals s'interpretava polifonia. Coincidint amb el desenvolupament dels consorts es va crear un nou gènere instrumental polifònic anomenat *In Nomine*, concebut a partir del *Benedictus* de la missa a sis veus *Gloria Tibi Trinitas* de John Taverner i del qual en sentirem un exemple aquest vespre.

De la cort ducal de València, la viola da gamba es va estendre per tota Espanya i si bé a la primera meitat del segle XVI no es troba gaire informació sobre els mestres de viola, s'infereix del *Tractat de Gloses* (1553) del toledà Diego Ortiz que sí que n'hi havia i que l'exercici de la improvisació i les variacions, conegudes a Espanya com *Diferencias*, era un art habitual en la interpretació musical. La pràctica de la improvisació podria explicar que es conegui tan poca producció musical d'aquesta època.

L'esplendor de la viola de gamba a Anglaterra va atraure cap a l'illa molts músics del continent, especialment francesos. Mentre a Itàlia l'interès per la viola estava en retrocés, a França creixia el gust per l'instrument fins al punt d'arribar a prendre l'hegemonia a Anglaterra a partir de la segona meitat del segle XVII. A França, però, l'època daurada de la viola s'assoleix amb l'instrument com a solista. Els exemples que sentirem al concert pertanyent a l'època anterior d'apogeu, durant el regnat de Lluís XIII (1601-1643).

I de França viatjarem a Alemanya per sentir tres peces de la primera meitat del segle XVII de l'organista de Halle Samuel Scheidt. A terres alemanyes la tradició violística es va mantenir fins ben entrada la segona meitat del segle XVIII. La viola de gamba havia estat introduïda per alguns mestres anglesos del segle XVII –William Brade, Thomas Simpson o John Dowland– que l'havien difós pel nord d'Alemanya. Com ja havia passat amb els francesos, alguns intèrprets de viola alemanys van anar també a Anglaterra a perfeccionar la seva tècnica. En qualsevol cas, quan la viola de gamba triomfava a Alemanya a la resta d'Europa ja havia passat de moda.

Seguint l'esperit pan-europeu, Savall ha triat per cloure el concert un conjunt de quatre peces ja del període Barroc d'autors d'Espanya, Anglaterra, França i Itàlia.

Lourdes Morgades

Hespèrion XXI

Amb un repertori que va des del segle X fins al XVIII, Hespèrion XXI cerca nous punts d'unió entre Orient i Occident amb una clara voluntat integradora i de recuperació del patrimoni musical internacional, especialment de l'àmbit mediterrani i amb connexió amb les músiques del Nou Món americà.

L'any 1974, a Basilea, Jordi Savall i Montserrat Figueras, amb Lorenzo Alpert i Hopkinson Smith van fundar el grup Hespèrion XX, un conjunt de música antiga que pretenia recuperar i difondre el ric repertori musical anterior al segle XIX a partir de noves premisses: els criteris històrics i els instruments originals. El seu nom, Hespèrion, significa "originari d'Hespèria", que en grec antic era la denominació de les dues penínsules més occidentals d'Europa: la ibèrica i la italiana. Hespèrion XX, a partir de l'any 2000, canvia la denominació per Hespèrion XXI.

Hespèrion XXI és actualment una referència per comprendre l'evolució de la música en el període que va des de l'Edat Mitjana fins al Barroc. Ha creat escola en el panorama mundial de la música antiga per la seva concepció de la música antiga com a eina d'experimentació musical, amb ella el grup cerca la màxima bellesa i l'expressivitat en les interpretacions. El repertori inclou entre d'altres, obres sefardites, romances castellans, peces del Segle d'Or Espanyol i de l'Europa de les Nacions.

Debuta al Festival de Torroella.

Jordi Savall, viola de gamba soprano i director

Jordi Savall és una de les personalitats musicals més polivalents de la seva generació. Les seves activitats com a concertista, pedagog, investigador i creador de nous projectes, musicals i culturals, el situen entre els principals artífexs de l'actual revalorització de la música històrica.

Jordi Savall va néixer a Igualada el 1941, on va començar a estudiar música als 6 anys. El 1965 va iniciar de forma autodidacta l'estudi de la viola de gamba i la música antiga (Ars Musicae). L'any 1968 s'estableixen amb Montserrat Figueras a Basilea (Suïssa) per continuar els seus estudis de música antiga a l'Schola Cantorum Basiliensis. És fundador, amb Figueras, i director dels grups musicals Hespèrion XXI (1974), La Capella Reial de Catalunya (1987) i Le Concert des Nations (1989).

Amb la seva participació en la pel·lícula d'Alain Corneau *Tous les Matins du Monde* (Cèsar a la millor banda sonora), la seva intensa activitat concertística (140 concerts a l'any), discogràfica (6 enregistraments anuals) i amb la creació d'Alia Vox (segell fundat amb Montserrat Figueras el 1998) demostra que la música antiga no ha de ser necessàriament elitista.

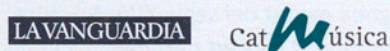
Dins el repertori operístic, destaca la seva participació en la descoberta d'*Una cosa rara* (1991) i *Il burbero di buon cuore* (1995 i 2012) de Vicent Martín i Soler. El 1993 presenta per primer cop al Teatre del Liceu de Barcelona *l'Orfeo* de Claudio Monteverdi. També ha dirigit el *Farnace* de Vivaldi al Teatro de la Zarzuela de Madrid (2001); *Orfeo ed Euridice* de J. J. Fux al Festival Styriarte a Graz (2010); i *Il Teuzzone* de Vivaldi (2011) a l'Òpera Reial de Versalles.

Va actuar per primer cop al Festival de Torroella en l'edició de 1994 i hi tornà en les de 2001 i 2002.

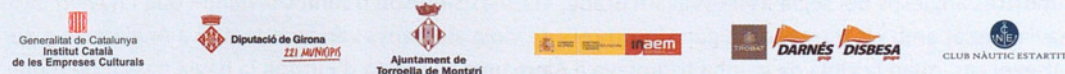
Organitza

Mijans oficials

Patrocinen

Col·laboren

Membre de l'Associació Europea de Festivals
Declarat Festival Estratègic per la Generalitat de Catalunya